ORALITY – THE MAIN CHARACTERISTICS OF FAIRY TALES

Ioana-Steliana Tătulescu
PhD. Student, University of Pitești

Abstract: Along with the presence of the supernatural and the fabulous, orality is another specific and defining feature of the fairy tale.
With printing and publishing, the fairy-tale collectors have expressly preserved this feature, because it gives specificity to this type of literature. Moreover, even the literary fairy tale is characterized by the orality of the style, the authors of the literary fairy tales being aware of its importance.
In my paper, I intend to point out the main characteristics of the orality that we encounter in popular fairy tales and literay fairy tales.

Keywords: tale, orality, characteristics, style, procedures.

Alături de prezența supranaturalului şi a fabulosului, oralitatea este o altă trăsătură specifică şi definitorie a basmului.

Făcînd o comparație a basmului cu romanul, Nicolae Constantinescu scria:

*Ceea ce separă, deci, decisiv cele două tipuri de discurs narativ este natura **orală** a basmului popular, față de existența scrisă a romanului din literatura cu autor. Cel dintîi este **spus** de un povestitor către un auditoriu, fiind destinat ascultării, al doilea este scris și destinat cititului. Basmul popular presupunea cu necesitate în formele lui genuine, tradiționale, co-prezența în timp și spațiu a emițătorului (povestitorului) și destinatarului (ascultătorilor) mesajului, pe cînd comunicarea dintre romancier și cititorii săi se realizează mediat, prin mijlocirea textului scris. Efect al oralității – unul dintre ele – caracterul **formalizat** sau **stilul formular** este vădit la toate nivelele basmului folcloric, de la cel de suprafață (formulele) pînă la cel de adîncime (structura).*[1]

Această trăsătură vine, deci, în mod firesc, deoarece veacuri de-a rîndul basmele au circulat numai pe cale orală. Tocmai de aceea basmele reușesc să farmece auditoriul, pe copii, dar nu numai, cu modul de exprimare spontan, viu şi afectuos, caracteristic oralității.

Parcă nicăieri altundeva nu se crează acea legătură afectivă între povestitor și ascultător, cum o vedem în cazul basmelor. Există o împletire armonioasă între fabulos, miraculos, pe de o parte și oralitate pe de altă parte.

*În diferite rînduri s-a atras atențiunea asupra elementului metaforic din basmele noastre. **Ele sunt caracterizate printr-un stil particular, prin o frazeologie proprie, mai bogată și mai poetică decît oriunde aiurea.***[2]

După culegerea şi tipărirea basmelor, culegătorii de basme au păstrat în mod expres această trăsătură, pentru că tocmai ea dă specificitate acestui gen de literatură. Mai mult decît atît, chiar şi basmul cult se caracterizează prin oralitatea stilului, autorii cunoscuți ai basmului cult fiind conştienți de importanța ei.

Lucrarea de față și-a propus să puncteze principalele caracteristici ale oralității pe care le întîlnim în basmele populare şi în cele culte. Se va face referire în cele ce urmează doar la basmele românești.

[1] Nicolae Constantinescu, *Studiu introductiv* în *Basme Populare Românești*, partea I, Editura Academia Română – Fundația Națională pentru Știință și Artă, București, 2008, p. 12 (XII);
[2] Lazăr Şăineanu, *Basmele române*, Editura Minerva, Bucureşti, 1978, p. 142;

BDD-A27991 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:06:31 UTC)

Spuneam la început că basmul popular a circulat mai întîi numai sub formă orală, purtat din gură în gură şi transformat de fiecare dată cînd povestitorul era altul.

"Oralitatea, zicerea prin viu grai, așează basmul în timpuri imemoriale…"[3]

În acele vremuri de oralitate primară povestitorul apela doar la memoria sa, iar cînd aceasta nu era îndeajuns de performantă, imaginația și talentul de povestitor suplineau ceea ce lipsea. De aici vine, de altfel, şi mulţimea de variante ale aceluiaşi basm.

Ca să impresioneze auditoriul, povestitorul anonim se folosea de toate mijloacele specifice oralității, folosind gesturi, mimică, variații de ritm, pauze, diferite intonații, diferite accentuări şi alte asemenea mijloace.

Cînd basmele culese au fost fixate în scris de către culegătorii de basme s-a căutat să se redea toate acestea cu ajutorul unor semne de punctuație, forme fonetice şi lexicale, expresii populare şi altele despre care vom încerca să vorbim pe rînd în cele ce urmează.

Dialogul este modul de expunere care dă basmului culoare și originalitate. Este întîlnit și în basmul popular, însă mult mai mult în cel cult. În basmele lui Ion Creangă, de exemplu, dialogul este foarte mult folosit, el fiind unul din principalele mijloace de oralitate, alături de expresiile populare și de umor. Cu ajutorul său acțiunea devine mai dinamică. De asemenea, dialogul poate contura profilul unui personaj, căruia îi ghicim caracterul după limbajul folosit sau după ton.

V. Propp amintește în cartea sa *Morfologia basmului* despre utilizarea dialogului în basme:

Informarea se prezintă uneori sub formă de dialog. Basmul a produs forme canonice pentru o serie întreagă de asemenea dialoguri. Donatorul trebuie să afle cele petrecute pentru a putea transmite eroului darul său năzdrăvan.[4]

În basmele populare, dialogul se îmbină cu narațiunea, care predomină, de altfel.

Am ales spre exemplificare două basme de mărime asemănătoare:

- *Soacra cu trei nurori*, basm cult, autor Ion Creangă, are un număr de **38 dialoguri**.
- *Cuvîntul ursitoarelor*, basm popular cules de Ion Pop Reteganul, are un număr de **7 dialoguri**.

Despre dialog unii cercetători sunt de părere că este utilizat chiar mai mult decît ar trebui:

Pe alocuri, se întîlnesc chiar abuzuri în a prelungi dialogul, din plăcerea de a enumera toate stările, toate soluțiile posibile, în tendința de a le epuiza.[5]

O altă caracteristică a oralității este dată de folosirea proverbelor și zicătorilor. În vorbirea populară, în perioada oralității primare, autorii anonimi se foloseau de acestea, deoarece ele sunt izvorîte din înțelepciunea populară. Cu ajutorul lor basmul capătă culoare, întărește sensul afirmațiilor făcute de autorul anonim și captează într-un grad mai ridicat atenția și interesul ascultătorului. De fapt, rolul cel mai important al proverbelor și zicătorilor în basme este unul moralizator, deoarece se știe că basmele au un mare rol moralizator.

Proverbele și zicătorile sunt întîlnite și în basmul cult, în procente diferite însă - de obicei mai mici – în funcție de autorul basmului cult. Astfel, basmele lui Ion Creangă au un număr foarte mare de proverbe și zicători, cu nimic mai prejos decît basmele populare. Și Mihail Sadoveanu folosește proverbele și zicătorile într-un număr foarte mare în basmele sale. Ceilalți autori de basme culte au în operele lor un număr mult mai mic de proverbe și zicători. Aceștia redau oralitatea stilului prin alte procedee, în special prin expresii populare, prin folosirea interjecțiilor și onomatopeelor, prin repetiții, ori prin versuri sau fraze ritmate.

Exemple de proverbe și zicători din basmul cult *Soacra cu trei nurori* de Ion Creangă:

[3] Nicolae Constantinescu, *Op. cit..*, p. 8 (VIII);
[4] V. I. Propp, *Morfologia basmului*, Editura Univers, București, 1970, p. 71;
[5] Ovidiu Bârlea, *Mica enciclopedie a poveștilor românești*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1976, p. 82;

BDD-A27991 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:06:31 UTC)

avea strînse părăluțe albe pentru zile negre [...];lega paraua cu zece noduri;de ce mi-am făcut cleşte? ca să nu mă ard;sita nouă nu mai avea loc în cui;nu-i totdeauna cum se chiteşte, ce-i şi cum se nimereşte;n-ai mîncat niciodată moarea ei.

Exemple de proverbe şi zicători din basmul popular *Ileana Simziana* cules de Petre Ispirescu:

doară nu s-o face gaură în cer;nu toate muştele fac miere;nu se mănîncă tot ceea ce zboară;vorba-i curgea din gură ca mierea;ochii [...] te bagă în boale;ei purtau sîmbetele.

Oralitatea mai poate fi redată şi cu ajutorul expresiilor populare. Nu există basm, fie el popular sau cult care să nu conţină expresii populare. Acestea pot fi de multe ori regionalisme, aducînd basmului, pe lîngă valoarea estetică, originalitate, cu ajutorul lor aflînd din ce zonă a ţării provine acesta. Alături de expresiile populare sunt des utilizate în basme şi versurile care dau basmului un plus de savoare, mărind impresia artistică.

Basmele lui Ion Creangă abundă în versuri sau cuvinte ritmate şi, de asemenea, în cuvinte şi expresii populare. Rolul acestora este de a mări valoarea artistică a basmului şi de a crea bună dispoziţie, deoarece majoritatea acestora au tentă umoristică.

Exemple de expresii populare din basmul *Soacra cu trei nurori* de Ion Creangă:

umbla valvîrtej să-i găsească mireasă; cîteodată erau bănuiele... şi mă probozea; casa s-a mai îngreuiat cu un mîncău; se culcase odată cu găinile; se scula cu noaptea-n cap; începu a trînti ş-a plesni; răbdări prăjite; nici laie, nici bălaie; aduce o noră pe cuptor; dă la deal, dă la vale; de voie, de nevoie; s-a făcut, şi pace bună!; mi-a trecut ciolan peste ciolan; s-a trecut de şagă.

Exemple de zicători în versuri din basmul *Soacra cu trei nurori* de Ion Creangă:

– *Vai, săracul omul prost*
Bun odor la cas-a fost!

– *Soacră, soacră, poamă acră,*
De te-ai coace cît te-ai coace,
Dulce tot nu te-i mai face;
De te-ai coace toată toamna,
Eşti mai acră decît coarna;
De te-ai coace-un an ş-o vară,
Tot eşti acră şi amară;
Ieşi afară ca o pară;
Intri-n casă ca o coasă;
Şezi în unghi ca un junghi.

– *mîncaţi [...]*
şi pe Domnul lăudaţi.

Întîlnim, cum este şi firesc, expresii populare şi în basmele populare:

luntre şi punte; mare şi tare; este zacaş; pasă cu Dumnezeu, fiica mea; nu ştii nici cum se mănîncă mămăliga; voi face pe dracul în patru; se codi; întorcîndu-te cu nasul în jos; vrînd-nevrînd; i se făcu părul măciucă de frică; mai prinse niţică inimă; nu-i venea să crează ochilor; unde-ţi stau talpele, acolo îţi va sta şi capul.(*Ileana Simziana*, basm cules de Petre Ispirescu)

BDD-A27991 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:06:31 UTC)

Cînd vorbim despre oralitate trebuie să amintim şi despre repetiţie, o altă marcă pe care autorii de basme, anonimi sau cunoscuţi, o folosesc adesea.

Repetiţia este folosită spre a întări, spre a potenţa impresia de autenticitate.

Ovidiu Bârlea explică astfel rolul utilizării repetiţiei în basme:

[...] povestitorul insistă asupra aspectelor capitale ale acţiunii, pentru a fi reţinute de ascultători, oferindu-i în acelaşi timp şi un mic răgaz pentru a se gîndi la continuarea firului epic.[6]

Cîteva exemple de repetiţii din basmele citate mai sus: *pîş, pîş; încet, încet; Doamne, Doamne; dă încolo, dă pe dincolo.*

Formele repetiţiei apar din plin în variantele autentice. Pentru a se indica dimensiunile neobişnuite ale acţiunii, verbul e repetat de 3-4 ori la prezent, perfect compus, mai rar la imperativ. Alteori, e repetat de 3-4 ori substantivul, uneori cu funcţie verbală, pe cînd adjectivul şi adverbul sunt repetate mai rar.[7], precizează cercetătorul Ovidiu Bârlea în cartea sa.

Formulele de salut sunt întotdeauna prezente în basme, ele fiind tot o marcă a oralităţii. Cînd se întîlnesc, ori cînd se despart, oamenii îşi dau bineţe, era deci firesc ca povestitorii să facă uz din plin de ele:

cale bună!; rămîi cu Dumnezeu!; să te găsesc sănătos!;să ne vedem sănătoşi! (*Ileana Simziana*, basm cules de Petre Ispirescu)

Putem aminti, de asemenea, că tot pentru a reda oralitatea stilului sunt folosite formele populare are verbelor, de asemenea verbele la persoana a II-a. Aceasta dă impresia că povestitorul vorbeşte direct cu ascultătorii săi. De asemenea, aceasta crează mai multă apropiere, o atmosferă mai caldă între povestitor şi ascultător.

ia nurori dacă ai de unde;iaca s-aud;cum să nu te vază? (*Soacra cu trei nurori*, de Ion Creangă)

dete şi peste calul tatălui său;fetei nu-i venea să crează ochilor. (*Ileana Simziana*, basm cules de Petre Ispirescu)

Deoarece comunicarea directă este spontană, uneori se poate întîmpla ca povestitorul să nu îşi găsească cuvintele, să fie ezitant, să nu ducă pînă la capăt fraza începută. Pentru a reda cît mai fidel posibil oralitatea basmului, în momentul textualizării basmului culegătorii de basme s-au folosit de punctele de suspensie. Ele apar şi în basmele culte într-o mai mică măsură, spre a sugera un ritm mai lent al basmului. În afară de punctele de suspensie apar în basme şi alte semne de punctuaţie – semnul exclamării şi semnul întrebării – datorită faptului că în basme abundă exclamaţiile, interogaţiile şi interjecţiile. Cu ajutorul tuturor acestor semne basmul capătă culoare, vivacitate, trăire, farmec.

- *Doamne, ce vorbă ţi-a ieşit din gură! ziseră cele două. Vrei să ne-aprindem paie în cap? să ne zvîrlă baba pe drum?*
- *Las' dacă v-a durea capul! [...]*
- *Apoi dar... dăă!... fă cum ştii; numai să nu ne bagi şi pe noi în belea.* (*Soacra cu trei nurori*, de Ion Creangă)

Au fost prezentate în linii mari şi succint mărcile oralităţii prezente în basmele noastre, atît cele culte, cît şi cele populare. Subiectul este însă foarte vast, lucrarea de faţă reprezentînd doar un punct de pornire în analizarea stilului oral din basme. Şi, cu siguranţă, merită aprofundat, deoarece basmul reprezintă un element esenţial al culturii naţionale şi universale, asupupra căruia s-au aplecat de-a lungul vremii toţi marii noştri scriitori. Închei, în acest sens,

[6]*Ibidem,* p. 82;
[7]*Ibidem,* p. 82;

BDD-A27991 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:06:31 UTC)

cu un citat al marelui poet Vasile Alecsandri, care elogiază munca și talentul lui Petre Ispirescu, cel mai cunoscut și cel mai talentat culegător de basme populare românești:

A te interesa de aceste basme feerice este un lucru natural; a le feri de nimicirea la care ar fi expuse cu timpul este o dorință patriotică; însă a ști a le păstra naivitatea poetică a graiului povestitorilor de la șezători este o operă din cele mai meritorii.[8]

BIBLIOGRAPHY

Antologie de Literatură Populară, vol. II, Editura Academiei Republicii Populare Române, București, 1953;
Bârlea, Ov., *Mică enciclopedie a poveștilor românești*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1976;
Bremond, C., *Logica Povestirii*, Editura Univers, București, 1981;
Călinescu, G., *Estetica basmului*, Editura pentru Literatură, București, 1965;
Creangă, Ion, *Povesti și povestiri*, Editura Pescăruș, București, 2014;
Creangă, Ion, *Soacra cu trei nurori*, Editura Litera, București, 2013;
Gaster, M., *Literatura populară română*, Ig. Haimann, București, 1883;
Ispirescu, Petre, *Ileana Simziana*, Editura Cartea Românească, București, 1947;
Ispirescu, Petre, *Legendele sau basmele românilor*, Editura Codex 2000, București, 2008;
Linvelt, J., *Punctul de vedere. Încercare de tipologie narativă*, Editura Univers, București, 1994;
Pop, M., *Folclor românesc*, I, *Teorie și metodă*, ed. îngr. de N. Constantinescu și Al. Dobre, Editura Grai și Suflet – Cultura Națională, București, 1988;
Propp, V., *Morfologia basmului*, Editura Univers, București, 1970;
Propp,V., *Rădăcinile istorice ale basmului fantastic*, Editura Univers, București, 1973;

Simion, E. (Coordonator), *Basme Populare Românești*, vol. I și II, Editura Fundația Națională pentru Știință și Artă, București, 2008;
Șăineanu, L., *Basmele Române*, Editura Minerva, București, 1978.

[8]Vasile Alecsandri în *Prefața* cărții *Legendele sau basmele românilor*, Petre Ispirescu, Editura Codex 2000, București, 2008.

BDD-A27991 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:06:31 UTC)